

УДК 502.4 (47.74)

**ПРОСТОРОВА СТРУКТУРА І ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ЗОНУВАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ЧАСТИНИ ПРОЕКТОВАНОГО БІОСФЕРНОГО РЕЗЕРВАТА
“РОЗТОЧЧЯ”**

**В. Брусак¹, Ю. Зінько¹, М. Майданський¹, Д. Кричевська¹,
О. Данчук³, Г. Криницький², Г. Стрямець³**

¹Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. П. Дорошенка, 41, м. Львів, 79000, Україна

²Національний лісотехнічний університет України,
вул. Чупринки, 103, м. Львів, 79057, Україна

³Природний заповідник “Розточчя”,
смт Івано-Франкове, вул. Січових Стрільців, 7,
Яворівський район, Львівська обл., 81070, Україна

Розглянуто історію досліджень з проблеми формування транскордонного біосферного резервату на Розточчі. Наведено методологічні й методичні засади створення територіальної моделі міжнародного біосферного резервату “Розточчя”. Схарактеризовано запропоновану модель просторової структури української частини МБР “Розточчя” та її функціонального зонування.

Ключові слова: біосферний резерват, транскордонний біосферний резерват, територіальна модель, функціональне зонування, Розточчя.

Концепція створення біосферних резерватів (БР) як природоохоронних територій, які ведуть глобальний моніторинг екологічного стану біосфери, виникла у 70-х роках ХХ ст. З часом завдання, а відповідно, і функції, які покладали на БР, змінювались. Сьогодні на біосферні резервати, поряд з функціями збереження біологічного різноманіття і ландшафтів та проведення наукових досліджень, покладено вирішення проблем підтримки традиційного невиснажливого природокористування та еколого-освітньої роботи з місцевими громадами. На конференції “Seville+5”, присвяченій БР, що відбулась у Севільї (Іспанія, 2000), особливу увагу приділено транскордонним біосферним резерватам та їхній ролі у підтриманні сталого соціально-економічного розвитку природних і адміністративних регіонів [23].

Уперше ідея створення біосферного заповідника (резервату) на Розточчі висловлена 1991 р. під час роботи школи-семінару “Проблеми інвентаризації та вивчення природних компонентів та комплексів державного заповідника “Розточчя” та оприлюднена у спільній праці фахівців Львівського лісотехнічного інституту і Львівського державного університету імені Івана Франка (ЛДУ ім. І.Франка), присвяченій перспективам територіального розвитку заповідника [2].

Питанням кардинального розширення мережі поліфункціональних заповідних об’єктів на Розточчі головну увагу приділено в концепції транскордонної природоохоронної зони (ТПЗ) [21]. Польсько-український проект “Природоохоронна зона Розточчя”, розроблений Інститутом охорони навколишнього середовища й Інститутом туризму (Варшава) та географами ЛДУ ім. І. Франка 1994 р. відзначений першою пре-

мією на Європейському конкурсі Г. Форда (Лондон) у номінації “Охорона навколишнього природного середовища”. У складі української частини Розтоцької ГПЗ пропонували організувати Розтоцький національний природний парк (НПП) та Потелицький і Немирівський регіональні ландшафтні парки (РЛП) [2, 21].

З ініціативи Українського державного лісотехнічного університету (УкрДЛТУ) 1994 р. налагодила тесна співпраця між Люблінським університетом ім. М. Складовської-Кюрі та Українським державним лісотехнічним університетом, Природним заповідником (ПЗ) “Розточчя” і ЛДУ ім. І. Франка для вивчення природи Розтоцького регіону, результатом якої стала колективна монографія “Roztocze. Środowisko przyrodnicze” (2002) за загальною редакцією проф. Яна Бурачинського. Одним із завдань спільного вивчення природи височини була розробка підходів до організації на його теренах міжнародного біосферного резервату (МБР) “Розточчя”. Проблемі формування польсько-українського біосферного резервату на Розточчі присвячена низка спеціальних публікацій [2, 7, 8, 12, 15–17, 21].

Уперше особливості територіальної структури МБР “Розточчя” розглянуто у праці [7], де обґрунтовано принципи формування територіальної схеми перспективного МБР та етапність її впровадження. У проєкті запропоновано *кластерність (роз’єднаність) територіальної структури резервату* на першому етапі з подальшою трансформацією у *цілісне просторове природоохоронне утворення* на другому (інтеграційному).

Дещо пізніше у рамках проєкту ТАСІС “Інтегрований розвиток Розточчя” з’явилась інша розробка [17] просторової структури української частини МБР та етапність його формування. Цим проєктом передбачено створення РЛП “Равське Розточчя” і створення охоронної зони навколо заповідника “Розточчя”.

У 2005 р. науковою групою, діяльність якої координував ПЗ “Розточчя”, розроблено новий проєкт формування української частини МБР. Сьогодні тривають роботи щодо узгодження головних ідей та напрацювань двох останніх проєктів для створення української частини МБР “Розточчя”, координують дії з польськими партнерами щодо синхронності робіт з підготовки номінаційних форм біосферного резервату для їхнього подання у координаційний комітет програми МАБ (“Людина і біосфера”) ЮНЕСКО у Парижі.

Методичні засади створення територіальної моделі МБР “Розточчя”. Створення МБР “Розточчя” є ініціативою двох країн – України і Польщі для спільної діяльності щодо збереження унікальних екосистем на транскордонній височині Розточчя. Польською й українською сторонами обрано схему організації МБР як єдиного утворення, без попереднього створення БР у кожній з країн. Це потребує координації дій країн-партнерів на етапах розробки проєктної документації і планів спільних робіт зі створення МБР та формування організаційних структур, які забезпечать функціонування МБР.

У рекомендаціях МАБ ЮНЕСКО [23] зазначено, що під час створення МБР варто дотримуватись загальних положень щодо створення БР, але одночасно необхідно враховувати реальну природничо-господарську структуру по обидва боки кордону. Транскордонна височина Розточчя за біогеографічним районуванням світу М. Удварді (1975) [27] належить до біогеографічної провінції середньоевропейських лісів Палеоарктичного царства та репрезентує біом (тип екосистеми) помірних широколистяних лісів. З фізико-географічного погляду Розточчя репрезентує опільсько-розточанську широколистянолісову горбогірну підобласть Західноподільської лісостепової височини [3]. Ландшафти регіону Розточчя неоднорідні, що дає змогу в його межах з півночі на пів-

день виділити такі природні райони: Горайський, Щебжешинський, Томашівський, Равський, Янівський і Львівський [24, 25]. Кожен з районів має своєрідне поєднання ландшафтних місцевостей, під якими у ландшафтознавстві розуміють регіональні одиниці з відмінною геолого-геоморфологічною основою та ґрунтово-рослинним покривом.

Рівень заповідності височини Розточчя також є неоднорідним як порівняно з сусідніми природними регіонами, так і в межах власне височини. Розточчя має значно вищий рівень заповідності (загалом близько 25%), ніж сусідні рівнини Надсяння, Передкарпаття і Малого Полісся. Площа заповідних територій на польській частині значно вища, ніж в українській частині Розточчя – відповідно, 56 і 12%. На Українському Розточчі вищою є частка заповідних територій високого рангу заповідності за класифікацією МСОП – заповідник (strict nature reserve) і національний парк (national park), відповідно, першої та другої категорій МСОП. Для української частини регіону характерні великоплощинні заказники, що відповідають шостій категорій МСОП – резервати ресурсів (resource reserve). На Польському Розточчі за площею домінують ландшафтні парки, що відповідають п'ятій категорії МСОП – охоронні ландшафти (protected landscape). Найбільша концентрація заповідних територій є на Томашівському, Янівському і Львівському Розточчі, які сьогодні можуть найліпше репрезентувати заповідне ядро проєктованого МБР.

Роботи з попереднього проєктування МБР “Розточчя” свідчать, що польська й українська сторони обрали просторову модель, за якою у МБР будуть введені всі шість природних районів, а межа резервату у більшості випадків збігатиметься з природними межами височини. Перехідний тип екосистем височини Розточчя та суміжних біогеографічних і ландшафтних регіонів дає змогу в окремих випадках включити у МБР цінні й добре збережені прилеглі ділянки Надсянської рівнини, Малого Полісся і Люблінської височини. Передусім це стосується заповідних масивів Надсяння (Сандомирської улоговини) – лісів Пущі Сольської та Немирівського лісового масиву. Водночас височина Розточчя є важливою складовою формування елементів регіональних екологічних мереж Подільської і Люблінської височин, а також Розточчя належить до складу проєктованих пан’європейських екологічних мереж [2, 13, 20, 22]. Просторове компонування МБР “Розточчя” повинне забезпечити функціонування регіональних і локальних екологічних коридорів.

Для височини Розточчя характерна наявність низки територій з інтенсивним господарським освоєнням: 1) території, перетворені гірничими розробками, які є на Львівському, Щебжешинському Розточчі та у крайовій зоні Немирівських лісів; 2) значне забудовування Львівського та Горайського Розточчя; 3) території, зайняті військовим полігоном у центральній частині Українського Розточчя. У розробленому проєкті в українську частину МБР запропоновано не включати великоконтурних територій Розточчя, зайнятих гірничими розробками, а також зону Львова, призначену під забудову. Щодо території Яворівського військового полігона, то у МБР пропоновано не включати центральної частини полігона, де проходять військові навчання, а рекомендовано ввести у склад резервату прилеглі ліси охоронної зони. Досвід входження територій військових полігонів та виконання покладених на них функцій є у БР “Рьон” (Rhön) і БР “Тюрінзький Ліс” у Німеччині.

Загалом для Розточчя важливим є, по-перше, збереження ділянок з гармонійним землекористуванням; по-друге, забезпечення сталого розвитку лісового і сільського гос-

подарування; по-третє, ренатуралізація територій, змінених осушувальними меліораціями; по-четверте, розвиток агро- й екотуризму [8].

Для української частини МБР специфічними завданнями буферних і транзитних зон є проведення моніторингу на територіях, що зазнають впливу мілітарної (Равське та Янівське Розточчя) та забудовної (Львівське Розточчя) діяльності.

В обґрунтуванні планістичної моделі української частини МБР “Розточчя” враховано такі чинники:

1) українська частина, будучи складовою МБР “Розточчя”, повинна відповідати критеріям МАБ ЮНЕСКО щодо міждержавних біосферних резерватів [19, 23];

2) у разі утворення МБР “Розточчя” максимально повинна бути врахована біогеографічна і ландшафтна структура височини, сучасний стан її заповідання та природокористування;

3) у просторовій моделі МБР “Розточчя” повинні бути відображені природні межі та особливості природно-господарської регіоналізації височини, а також її роль у системі різнорангових екологічних мереж (регіональних і локальних);

4) у функціональному зонуванні МБР “Розточчя” повинні бути узгоджені спільні підходи польської й української проектних груп щодо віднесення заповідних та природно-господарських територій до певних функціональних зон та забезпечене їхнє відповідне територіальне компонування;

5) у структурі та територіальній моделі МБР повинні бути враховані специфічні риси української частини резервату порівняно з його польською складовою, зокрема: а) нерівномірніший просторовий розподіл заповідних територій; б) добра збереженість традиційного сільсько- і лісгосподарського природо-користування; в) наявність значних регіональних чинників антропогенного впливу на довкілля Українського Розточчя – Яворівського військового полігона, Львівської агломерації та Новояворівського гірничо-хімічного комплексу;

б) загальну планістичну модель МБР для височини Розточчя необхідно спроектувати з огляду на структуру та розміщення найцінніших слабо змінених, частково трансформованих природних екосистем і територій активного господарського використання;

7) у разі проектування МБР “Розточчя” треба забезпечити реалізацію політики сталого природокористування всіх галузей для зрівноваженого соціально-економічного розвитку регіону;

8) важлива роль повинна бути відведена менеджменту МБР “Розточчя” з широким залученням природоохоронних державних та громадських організацій згідно з вимогами МАБ ЮНЕСКО [18].

Модель просторової структури української частини МБР “Розточчя”. Розроблена модель просторової структури української частини МБР “Розточчя” враховує такі головні елементи:

а) природний каркас – природні межі височини, особливості її орогідрографічної структури та геоморфологічних і ландшафтних регіонів Розточчя, які повинен охопити МБР;

б) екологічний каркас – основні екологічні ядра (центри біорізноманіття) та екологічні коридори, що їх зв’язують і забезпечують функціонування регіону як цілісної екосистеми;

в) природно-господарський каркас – виділення територій, характер природо-користування яких є сумісним чи несумісним з функціонуванням біосферного резервату.

За основу *природного каркасу* МБР узяті природні межі Розточчя, розроблені у галузі географічної, зокрема, геоморфологічної і ландшафтної регіоналізації височини Розточчя загалом [11, 24] та української частини зокрема [4, 10]. Височина Розточчя – це, перш за все, явище геолого-геоморфологічне, тому зовнішня її межа визначена згідно зі схемами геоморфологічного районування [4, 24].

Специфіка орографічної структури Українського Розточчя пов'язана з проходженням через її територію Головного Європейського вододілу, що простягається через головні його природні райони. Структура річкової мережі басейну Дністра більше розгалужена, ніж басейну Західного Бугу.

З огляду на структуру природного каркаса височини Розточчя у планістичній моделі української частини МБР запропоновано врахувати таке:

а) у більшій частині межа проєктованого резервату збігається з геоморфологічною межею Українського Розточчя;

б) до складу МБР “Розточчя” запропоновано ввести у вигляді анклаву винниківське горбогір'я як крайній південний відріг району Львівського Розточчя.

Екологічний каркас територій, згідно з сучасними підходами до збереження біологічного і ландшафтного різноманіття, формують такі елементи: центри біорізноманіття, буферні (захисні) території та екологічні коридори [13]. Виконані на Розточчі геоботанічні, флористичні, фауністичні та ландшафтні дослідження [1, 5, 10, 14] дали змогу виокремити низку територій, які можуть відігравати роль біоцентрів. Передусім, це стосується верхів'я басейну р. Верещиці (Янівське Розточчя), де представлені переважно мішані ліси на піщаних ґрунтах з багатим різотрав'ям та добре виражена висотна ярусність природних комплексів.

Іншим ареалом з вираженими ознаками високого біологічного і ландшафтного різноманіття є Дубровицький ландшафт з грабово-буковими лісами на сірих лісових ґрунтах, що сформувались на лесових суглинках.

На Равському Розточчі наймозаїчніша геоморфологічна та ландшафтна будова, а також концентрація видів рослин і тварин, що простежується у північно-східній крайовій зоні височини в районі Потелич–Рава-Руська–Монастирок.

У прилеглий до Розточчя зоні найбільший інтерес для ботаніків, лісівників, зоологів і географів-ландшафтознавців становлять немирівські болотно-лісові комплекси крайової зони Надсянської рівнини.

Щодо зазначених біоцентрів Розточчя локального або регіонального значення прилеглі до них території виконують захисну або буферну функцію в екологічному каркасі. Таку роль відіграють масиви Янівських і Старичівських лісів, лісів довкола навчального поля Яворівського полігона, лісів та рідколісся на південь від Жовкви і Крехова та масиви лісів Брюховицького лісопарку.

Більшість перелічених центрів біологічного і ландшафтного різноманіття на Українському Розточчі охоплені заповідним режимом у заповіднику “Розточчя”, Яворівському НПП, заказниках “Завадівський”, “Гряда”, “Львівський”, “Чортова Скеля” і “Винниківський” та заповідних урочищах.

Аналіз головних елементів екологічного каркаса Українського Розточчя дав змогу зробити такі корективи у планістичній моделі української частини МБР, що ґрунтуються на природному каркасі височини Розточчя:

а) до МБР “Розточчя” запропоновано долучити лісоболотні масиви довкола Немирова (крайова зона Равського Розточчя) як території, що охоплюють один з цінних біоцентрів, та локальний крайовий екокоридор Пуща Сольська–Неми-рівські ліси;

б) на Равському Розточчі східна межа БР зміщена до заходу й узгоджується з межею лісових масивів, що є складовими Потелицького біоцентру та локального крайового екокоридору;

в) до складу біосферного резервату запропоновано ввести території лісів Старицького та Магерівського ВЛГ, прилеглих до навчального поля Яворівського військового полігону, як території, що відіграватимуть роль захисних зон та локальних екокоридорів.

Господарський каркас Українського Розточчя та прилеглих територій представлений різними типами природокористування. Панівним типом природокористування є лісгосподарське, що охоплює всі лісові масиви, які не мають статусу заповідних територій, де лісгосподарська діяльність спеціально регламентована. Лісгосподарські угіддя підпорядковані Державному лісгосподарському об’єднанню (ДЛГО) “Львівліс”, Спеціалізованому лісгосподарському підприємству (СЛПП) “Галліс”, Старицькому і Магерівському військовим лісгоспам (ВЛГ) та Страдчівському навчально-виробничому лісокомбінату (НВЛК).

Сільськогосподарська діяльність найбільше поширена на Равському (дрібно- і середньоконтурна) та Львівському (середньоконтурна) Розточчі. Території, призначені під забудову, утворюють розгалужену мережу дрібних (хутори) і середніх за розмірами сільських населених пунктів на Равському Розточчі та переважно середніх і великих за розмірами сільських населених пунктів та селищ міського типу на півночі і в центральній частині Львівського Розточчя та в південній частині Янівського Розточчя. Львівська агломерація (збудова центральної і східної частини Львова, міста Винники і селища Брюховичі) охоплює південний відріг Львівського Розточчя.

Особливим за важливістю і специфічністю природокористування є Яворівський навчальний військовий полігон Західного оперативного командування Міністерства оборони України площею близько 34 тис. га. Він охоплює периферійні частини Равського, Львівського та Янівського природних районів.

Водогосподарська діяльність сконцентрована в межах долин річок та улоговин Українського Розточчя і представлена рибогосподарськими та рекреаційними ставковими об’єктами в долині р. Верещиці та осушувальними меліоративними системами у Ставчанській улоговині, долині Старої Ріки та в крайовій зоні Равського і Янівського Розточчя.

Для забезпечення вимог МАБ ЮНЕСКО [18] щодо господарської діяльності на території проєктованого МБР у планувальній моделі на Українському Розточчі передбачено таке:

а) у просторовій моделі української частини резервату запропоновано включити у його склад усі наявні лісові й сільськогосподарські території Розточчя і крайової зони південно-західної частини Равського Розточчя (див. рисунок). На цих територіях повинен бути забезпечений розвиток сталого природокористування;

б) особливу увагу потрібно приділяти територіям з традиційним природокористуванням, що зберегли давню структуру поселень з характерним співвідношенням сільськогосподарських і лісових земель. Це, передусім, західна частина Равського Розточчя та північна частина Львівського Розточчя;

в) окремі території можна зачислити до таких, що потребують відновлення та ренатуралізації. Серед них – порушені землі військового полігону, меліоро-вані землі Ставчанської улоговини, безлісі останцеві горби Равського Розточчя та землі, порушені кар’єрами на Львівському Розточчі.

Модель функціонального зонування української частини МБР “Розточчя”. У разі функціонального зонування території МБР ми дотримуватись загальних вимог щодо зонування БР [18, 26], а також узгодженої політики та підходів польської й української проектних груп з виділення функціональних зон. Водночас під час функціонального зонування МБР важливо дотримуватись норм, прийнятих у національному природоохоронному законодавстві [6] щодо внесення певних територій до відповідних зон.

Згідно з вимогами МАБ ЮНЕСКО стосовно функціонального зонування БР під час реалізації цього проекту проведено підготовку й узгодження з польськими проектантами планів щодо внесення певних територій до заповідної зони (зона А) і за забезпечення його збереженості, узгоджено підходи і принципи виділення буферної зони (зона В) і координацію діяльності у транзитній зоні (зона С) МБР. Сьогодні кожна зі сторін підготувала принципові схеми функціонального зонування резервату у межах польської й української частин Розточчя, яка повинна бути погоджена із землекористувачами.

Модель функціонального зонування української частини МБР “Розточчя” зображена на рисунку. *Заповідна зона* буде мозаїчною і матиме дві підзони:

1) заповідне ядро (підзона А₁), яке охоплюватиме Верещицький і Ставчанський масиви заповідника “Розточчя”, територію заповідної зони Яворівського НПП та заповідні урочища “Немирів”, “Журі” та “Майдан”. Їхня загальна площа становить 3 068 га, або близько 4 % території, пропонованої для створення української частини БР (див. таблицю). Ця підзона охоплює головно Янівське і Львівське Розточчя;

2) підзона регульованої заповідності (підзона А₂) охоплює частину заказника “Завадівський” (у межах Жовківського району), що локалізована на Львівському Розточчі, а також заказник “Потелицький” на Равському Розточчі. Ця підзона займатиме 2% площі, запроєктованої під створення української частини резервату.

Під час узгодження заповідних зон української і польської частин БР запропоновано не вводити у заповідну зону об’єкти площею до 50 га, які мають ізольоване положення, а також більшими контурами представити заповідну зону Яворівського НПП. У такій просторовій моделі української частини МБР заповідна зона створюватиме два великі фрагментовані масиви, відповідно, на Янівському та Львівському Розточчі. Згідно з попередніми підрахунками, заповідна зона становитиме сумарно майже 5,5 тис. га або 6% від площі української частини проектного біосферного резервату (див. таблицю).

У моделі функціонального зонування *буферна зона* (зона В) охопить території, що прилягають до виділених заповідних ядер. З огляду на особливості природно-екологічного каркасу Розточчя в межах буферної зони запропоновано виділити дві підзони:

1) регульованої господарської діяльності (підзона В₁), у яку треба ввести території Яворівського НПП (зону регульованої рекреації та господарську зону) і проектовану охоронну зону заповідника “Розточчя”;

2) з переважанням захисних функцій (підзона В₂), у яку треба ввести курортні ліси, розташовані на захід від Немирова і території з традиційним природокористуванням на Равському Розточчі між населеними пунктами Рава-Руська–Дев’ятир–Середкевичі–Монастирок.

Отже, буферна зона української частини МБР буде фрагментованою і локалізованою у центральній частині Українського Розточчя (навколо заповідника та на території Яворівського НПП) та на Львівському Розточчі. Загальна площа буферної зони становитиме понад 18 тис. га, або 21% від площі української частини МБР (див. таблицю).

Як зазначено, особливістю природно-господарського каркаса Українського Розточчя є функціонування на третині його території Яворівського військового полігону, де переплелися різні види діяльності – мілітарна, лісо- і сільськогосподарська, природоохоронна. Для лісових територій військового полігону, що мають природоохоронну цінність і які використовують для лісогосподарських потреб, запропоновано перехідний тип буферно-транзитної (В+С) зони. У цю зону треба ввести захисні ліси навколо навчального поля військового полігону, що виконують функцію локального екологічного коридору і де зосереджено цінні природні ділянки (лісові генетичні резер-

Попереднє функціональне зонування української частини міжнародного біосферного резервату "Розточчя": функціональні зони біосферного резервату: 1 – заповідне ядро, 2 – буферна зона, 3 – транзитна зона; 4 – межа біосферного резервату "Розточчя", 5 – межа височини Розточчя; 6 – межі геоморфологічних районів Розточчя: I – Равське Розточчя; II – Янівське Розточчя; III – Львівське Розточчя; 7 – державний кордон; 8 – населені пункти.

Попереднє функціональне зонування
української частини міжнародного біосферного резервату “Розточчя”

Функціональні зони	Складові частини	Площа, га	% від площі БР
Заповідне ядро	Природний заповідник “Розточчя”	2 084,5	
	Заповідна зона Яворівського НПП	661,6	
	Заповідні урочища: Немирів	276,0	
	Журі	29,0	
	Майдан	17,0	
	Заказники: “Потелицький”	162,0	
	“Завадівський” (у межах Жовківського району)	2 257,0	
Разом		5 487,1	6%
Буферна зона	Яворівський НПП:		
	зона регульованої рекреації	1 254,1	
	господарська зона з вилученням	969,1	
	господарська зона без вилучення	4 193,0	
	зона стаціонарної рекреації	30,2	
	Заказники: “Завадівський” (у межах Яворівського району)	1 304,0	
	“Грядя”	1 149,0	
	“Чортова скеля”	436,0	
	“Львівський”	523,0	
	“Винниківський”	848,0	
	“Янівські чаплі”	16,0	
	Пам’ятки природи: “Страдчанська” та ін.	29,0	
	Проектована охоронна зона ПЗ “Розточчя”	Бл. 2 300,0	
Курортні ліси біля Немирова	Бл. 2 200,0		
Ліси та території з традиційним природокористуванням на Равському Розточчі	Бл. 3 000,0		
Разом		18 250,0	21%
Транзитна зона	РЛП “Знесіння”	312,0	
	Лісопарк “Погулянка”	100,3	
	Буферні ліси навколо навчального поля Яворівського військового полігону	Бл. 28 000,0	
	Лісові угіддя Рава-Руського ДЛГ, СЛГП “Галсільліс”, Страдчанський НВЛК, Жовківського ДЛГ (Язівське л-во), Львівського ліспаркгоспу	Бл. 30 000,0	
	Сільськогосподарські угіддя і землі населених пунктів	Бл. 18 000,0	
Разом		Бл. 66 000,0	73%
Усього по БР		Бл. 90 000,0	100%

лісонасінневі ділянки, відтворювальні ділянки для мисливської фауни, водоохоронні смуги вздовж витоків річок, ділянки поширення різних сукцесій лісової рослинності). У майбутньому МБР ця зона одночасно може бути використана для потреб моніторингу за наслідками мілітарної діяльності та природними сукцесіями на трансформованих землях. Важливість забезпечення екологічного моніторингу на територіях військових полігонів зазначена у резолюції семінару “Основні аспекти впли-

ву військових полігонів на довкілля і життєдіяльність населення” (Київ, жовтень 2005 р.) проведеного за сприяння ОБСЄ та НАТО.

Просторово зона В+С матиме облямовувальний контур навколо навчального поля полігона, й охоплюватиме території Старицького і Магерівського військових лісгоспів, що не ввійшли до Яворівського НПП.

У функціональному зонуванні української, як і польської, частини МБР “Розточчя” транзитна зона, або зона антропогенних ландшафтів (зона С), переважає за площею. Детальний аналіз природно-господарського каркаса Українського Розточчя дав змогу виділити сім підзон з урахуванням панівних видів природокористування: 1) традиційного землекористування (C_1) з хутірсько-дворищною системою розселення; 2) підзона лісокористування (C_2); 3) сільськогосподарська підзона (C_3); 4) водогосподарська підзона (C_4); 5) рекреаційна підзона (C_5); 6) підзона, призначена для забудови (C_6); 7) підзона відновлення, або ренатуралізації (C_7).

Загальна площа транзитної зони в українській частині Розточчя становить близько 66 тис. га (близько 73% території) проектного МБР (див. таблицю). Найбільшу площу ця зона матиме на Равському Розточчі (див. рисунок).

Наведене функціональне зонування української частини проектного МБР “Розточчя” дає підстави стверджувати, що планістична модель зонування є кластерною з хаотичним розташуванням заповідної і буферної зон. Територія заповідного ядра займає близько 6%, а буферна зона перевищує ядро у 3,5 рази, що відповідає досвіду територіальної організації біосферних резерватів, які представляють зону широколистяних лісів помірного поясу Європи.

Унаслідок зіставлення з проектною моделлю функціонального зонування польської частини МБР (розробка професора Тадеуша Хмельовського з Люблінської політехніки) було зазначено, що зонування української частини вирізняється більшою контурністю та значною часткою малоплощинних ділянок. Тому на етапі завершальної підготовки узгодженої схеми функціонального зонування МБР “Розточчя” можливі корективи відповідно до узгоджених підходів виділення і територіального планування зон та їхніх співвідношень.

1. Брусак В.П. Географічні аспекти оптимізації функціонування заповідників (на прикладі природного заповідника “Розточчя” і Карпатського біосферного заповідника): Автореф. дис. ... канд. геогр. наук, – Львів, 1997. – 20 с.
2. Брусак В.П., Зінько Ю.В., Кравчук Я.С., Ронковські Г. Концепція формування транскордонних природоохоронних зон // Развитие системы межгосударственных особо охраняемых природных территорий: Материалы междунар. семинара – К., 1996. – С. 23–29.
3. Геренчук К.И. Западно-Подольская область // Физико-географическое районирование Украинской ССР. – К.: Изд-во Киев. ун-та, 1968. – С. 187–199.
4. Гнатюк Р. Геоморфологічні регіони Південного Розточчя // Українська геоморфологія: стан і перспективи: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Львів: Меркатор, 1997. – С. 100–102.
5. Гузій А.І. Фауна і населення хребетних західного регіону України. – Т.1: Розточчя. – К., 1997. – 161 с.
6. Закон України “Про природно-заповідний фонд України” // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – С. 1130–1156.
7. Зінько Ю.В., Брусак В.П., Кравчук Я.С. Територіальна структура проектного міжнародного біосферного заповідника “Розточчя” // Розточчанський збір-2000: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Кн. 1.– Львів: Меркатор, 2001. – С. 163–166.

8. *Зінько Ю.В.* Територіальне планування розвитку заповідних об'єктів і екотуризму на транскордонній височині Розточчя // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. геогр., 2003. – Вип. 29, – Ч. 2. – С. 168–175.
9. *Кравчук Я.С., Зінько Ю.В., Брусак В.П. та ін.* Напрямки територіального розвитку заповідника “Розточчя” // Тези. доп. 44-ї наук.-техн. конф. Львів. лісотехн. ін-ту. – Львів, 1992. – С. 38–39.
10. *Муха Б.* Ландшафтна структура Українського Розточчя // Проблеми і перспективи розвитку природоохоронних об'єктів на Розточчі: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Львів: Логос, 2000. – С. 156–165.
11. *Муха Б.* Ландшафтна карта Розточчя масштабу 1:100000 // Розточанський збір-2000: Матер. міжнар. наук.-практ. конф. Кн.1. – Львів: Меркатор, 2001. – С. 128–137.
12. *Онищенко В.А.* Біосферний резерват “Розточчя” // Міждержавні природно-заповідні території України / За заг. ред. Т.Л. Андрієнко. – К., 1998. – С. 47–54.
13. Розбудова екомережі України / За ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонка. – К., 1999. – 127 с.
14. *Сорока М.И.* Флора Росточья, ее охрана и использование: Автореф. дис. ... канд. с.-г. наук. – Львов, 1992. – 17 с.
15. *Стойко С.М.* Екологічне обґрунтування організації в Розточчі білатерального польсько-українського резервату (заповідника) та програма його управління // Наук. вісн. Лісівничі дослідження в Україні. – 1996. – Вип. 5. – С. 178–184.
16. *Стойко С.* Концепція міжнародної мережі біосферних резерватів та критерії функціонального визначення українсько-польського біосферного резервату на Розточчі // Розточанський збір-2000: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Кн.1. – Львів: Меркатор, 2001. – С. 50–56.
17. *Стойко С., Мельник А., Шушняк В. та ін.* Українська частина проєктованого польсько-українського біосферного резервату “Розточчя” та її репрезентативне ландшафтно-екологічне значення // Біосферний резерват як модель сталого розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Львів: Меркатор, 2003. – С. 16–31.
18. Biosphere Reserves. The Seville Strategy. The statutory framework of the world network. Man and Biosphere Programme. – Paris: UNESCO, 1996. – 18 p.
19. Biosphere Reserve on borders. Editors: A.Breymeyer, P.Dabrowski. National UNESCO-MAB Committee of Poland. – Warszawa, 2000.
20. Konceptja Krajowej sieci ekologicznej ECONET-POLSKA. – Warszawa, 1995.
21. *Rąkowski G., Brusak W., Zinko J., Krawczuk J.* Roztoczanska transgraniczna strefa ochronna // Pzewod. wycieczkowy Ogólnopolsk. Zjazdu PTG. – Lublin, 1994. – S. 240–242.
22. *Rąkowski G.* Transgraniczne obszary shronione na wschodnim pograniczu Polski: zarys koncepcji. – Warszawa, 2000. – 150 s.
23. Recommendations for the Establishment and Functioning of transboundary biosphere Reserwes Seville +5 (international meeting of experts). – Pamplona, Spain, 2001.
24. Roztocze: budowa – rzeźba – krajobraz / Pod red. Jana Buraczynskiego. Lublin, 1997. – 189 s.
25. Roztocze: Srodowisko przyrodnicze / Pod red. Jana Buraczynskiego. Lublin, 2002. – 341 s.
26. The Biosphere Reserve and its relationship to other Protected Areas. IUCN. – 1978. Morges.
27. *Udvardy M.D.F.* World biogeographical provinces // IUCN: Occasional Paper. – 1975. – N18. – 48 p.

**SPATIAL STRUCTURE AND FUNCTIONAL ZONING OF THE UKRAINIAN PART OF THE
DESEIGNED / PROJECTED BIOSPHERICAL RESERVE “ROZTOCH’A”**

**V. Brusak¹, Yu. Zin’ko¹, M. Majdans’kyi¹, D. Krychevs’ka¹,
O. Danchuk³, H. Krynyts’kyi², H. Striamets³**

¹*Ivan Franko National University of Lviv,*

P. Doroshenko Str., 41, UA – 79000 Lviv, Ukraine

²*National Forestry Technical University of Ukraine,*

Chuprynky Str., 103, 79057 Lviv, Ukraine

³*Natural Reserve “Roztoch’a”*

Sichovych Stril’tsiv Str., 7, UA – 81070 vil. Ivano-Frankovo,

Yavoriv District, L’viv oblast’, Ukraine

The history of studies of the problem of transboundary biospherical reserve in Roztoch’a has been examined. Methodological and methodic basis of the territory model TBR “Roztoch’a” creation is presented. The suggested model of the spatial structure of the Ukrainian Part MBR “Roztoch’a” and its functional zoning is characterized.

Key words: biosphere reserve, transboundary biosphere reserve, territory model, functional zoning, Roztoch’a.

Стаття надійшла до редколегії 05.10.2006

Прийнята до друку 27.10.2006